

Vinterforekomsten af Enkeltbekkasin *Lymnocryptes minimus* og Dobbeltbekkasin *Gallinago gallinago* i Danmark

MICHAEL BRINCH PEDERSEN

Af de vadefugle, som overvintrer regelmæssigt i Danmark, er Enkeltbekkasinen *Lymnocryptes minimus* og Dobbeltbekkasinen *Gallinago gallinago* blandt de sværeste at optælle pga. arternes skjulte levevis og store spredning i landskabet. Hidtil er der da heller ikke gjort noget forsøg på at belyse, hvor mange bekkasiner der rent faktisk opholder sig i Danmark om vinteren.

Imidlertid har det vist sig, at bekkasiner koncentrerer sig langs vandløb, når andre habitater fryser til (Pedersen 1989), hvilket foranledigede gennemførelse af systematiske landsdækkende bekkasinoptællinger vinteren 1990/1991. Herunder blev naturlige vandløbsstrækninger, klassificeret med fiskevandmålsætning iht. amtskommunernes recipientplanlægning, optalt i to perioder (hhv. pri. januar og pri. februar). Under hensyn til Enkeltbekkasinens kortere flugtafstand blev begge vandløbsbredder gennemgået.

Under første halvdel af vinteren var vejret usædvanlig mildt, som det iøvrigt havde været tilfældet de to forudgående vintre. Dette har antagelig betydet, at noget nær det maksimale antal bekkasiner har overvintret i landet.

Flest bekkasiner blev optalt i forbindelse med 2. optælling (Tab. 1). Forskellen i forhold til januartællingen, hvor Enkeltbekkasiner helt manglede, skal ses i lyset af, at mediantemperaturen var under frysepunktet i februar, hvorfor en større del af vinterbestanden var søgt til vandløbene.

I februar varierede tætheden af begge arter stærkt, og på enkelte ruter lå den 5-10 gange over gennemsnitstætheden for samtlige ruter (Pedersen 1991). Der synes således at eksistere habitatkvalitative forskelle mellem vandløbsstrækningerne. Derimod kan variationerne ikke umiddelbart kædes sammen med eventuelle geografiske forskelle i vinterbestandenes fordeling i Danmark.

Andelen af Enkeltbekkasiner var 12%, men stikprøver af registreringseffektiviteten på udvalgte ruter (n=6) viste, at denne var noget mindre for Enkeltbekkasin end for Dobbeltbekkasin. Enkeltbekkasinen skønnes på den baggrund at have udgjort 15-20% af de overvintrende bekkasiner.

Hidtil er den danske vinterbestand skønnet til 10-100 Enkeltbekkasiner og 100-1000 Dobbeltbekkasiner (Dybbro 1978). Det optalte antal udgjorde hhv. 14% og 10% af dette skøn, og det er på trods af, at kun 0,08% af samtlige Danmarks ca 65000 km åbne vandløb, eller 0,14% af ca 35000 km naturlige vandløb, blev dækket med undersøgelsen. Denne forholdsmæssige uoverensstemmelse viser klart, at der kan overvintrere betydeligt flere bekkasiner i Danmark end antaget.

Et simpelt, men retningsgivende estimat for vinterbestandenes størrelse kan beregnes ved at multiplicere den største fundne gennemsnitlige tæthed (Tab. 1; 2. optælling) med længden af naturlige vandløb, som stort set

Tab. 1. Vinterforekomsten af Enkeltbekkasiner og Dobbeltbekkasiner under to optællingsperioder ved danske vandløb, januar-februar 1991. Mediantemperaturen var signifikant forskellig mellem de to optællingsperioder (Mann-Whitney U-test; $n=25$, $z=6,06$, $P<0,01$). *Winter occurrence and mean density of Jack Snipes and Common Snipes during two winter surveys at Danish streams, January and February 1991. Median temperature differed significantly between the two surveys (Mann-Whitney U-test; $P<0.01$).*

	1.-10. januar	1.-10. februar
Ruter routes (n)	26	32
Længde length (km)	37	48
Mediantemp. median temp. (°C)	4	-3
Enkeltbekkasiner Jack Snipes (n)	0	14
Tæthed density (km ⁻¹)	–	0,3
Dobbeltbekkasiner Common Snipes (n)	21	101
Tæthed density (km ⁻¹)	0,6	2,1

modsvarende fiskevandmålsatte vandløb. Dette giver en vinterbestand i størrelsesordenen 10 000 Enkeltbekkasiner og 73 000 Dobbeltbekkasiner i 1991, svarende til ét individ pr. hhv. 3,3 km og 0,5 km naturligt vandløb (og 6,5 km hhv. 0,9 km for samtlige vandløb).

Usikkerheden ved dette estimat er, at det dels forudsættes, at den fundne gennemsnitlige tæthed er repræsentativ for alle naturlige vandløb, og dels, at der ikke overvintrer bekkasiner ved de resterende 30 000 km åbne kanaler og grøfter eller i andre habitater. Disse antagelser er ikke strengt korrekte, men deres betydning vil delvist ophæve hinanden. Endelig skal tætheden af Enkeltbekkasiner korrigeres for, at arten overses oftere end Dobbeltbekkasiner.

Vinterbestanden vurderes på den baggrund at have udgjort 10 000-20 000 Enkeltbekkasiner og 50 000-100 000 Dobbeltbekkasiner, hvilket er betydeligt over de hidtidige skøn. Enkeltbekkasinen bør således omklassificeres fra sjælden vintergæst til ret almindelig – almindelig vintergæst, og Dobbeltbekkasinen fra fåtallig vintergæst til almindelig vintergæst. Dermed får disse arter status som de talrigest overvintrende vadefuglearter i Danmark.

Tilsvarende tal fra vintre, hvor hård frost indtræder tidligt i perioden, kan forventes at blive noget lavere pga. "kuldeflugt". De kommende år vil der blive gennemført undersøgelser, som skal belyse hvilke faktorer, der betinger arternes overvintring i landet. I den forbindelse vil de landsdækkende optællinger blive fortsat for at undersøge år-til-år variationen og klarlægge landets betydning som overvintringsområde for bekkasiner.

Tak til Videnskabeligt Udvalg som støttede optællingerne økonomisk, og til Kim Billedgård, Niels Bomholt, Esben Christensen, Hans Christensen, Bo Daugård, Erik Ehmsen, John Frikke, Ole Gylling-Jørgensen, Søren Hansen, Thomas Hilkjær, Henrik V. Jensen, Ejlf H. Jørgensen, Jørgen Peter Kjeldsen, Sten Kjeldsen, Niels Knudsen, Viggo Kristensen, Egon Mogensen, Troels Monrad, Timme Nyegaard, Carsten Pedersen, Niels Ulrich Pedersen, Jan Petersen, Frits Rost, Ole Thorup og Anders Østerby som deltog i optællingerne.

Summary: Winter population estimates of Jack Snipe *Lymnocyptes minimus* and Common Snipe *Gallinago gallinago* in Denmark

A country-wide survey of wintering snipes along Danish streams was performed in January and February 1991 (Tab. 1). During a cold spell in early February, overall density equaled 0.3 Jack Snipes and 2.1 Common Snipes per kilometre stream. By multiplying densities with the total length of natural streams (35 000 km), disregarding anthropogenic streams (30 000 km) or other snipe habitats, winter population sizes are assessed to be 10 000-20 000 Jack Snipes and 50 000-100 000 Common Snipes during favourable climatic conditions. If these estimates are approximately correct, the two species are the most numerous wintering shorebirds in Denmark.

Referencer

- Dybbro, T. 1978: Oversigt over Danmarks fugle. – Dansk Orn. Foren., København.
 Pedersen, M. B. 1989: Aspekter af Enkeltbekkasinens *Lymnocyptes minimus* overvintringsstrategi i Danmark. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 83: 69-73.
 Pedersen, M. B. 1991: Landsdækkende optællinger af overvintrende bekkasiner i Danmark, 1991-1995; Projektorientering 1990/1991. – Rapport.

Michael Brinch Pedersen
 Lærkevej 19, 1. tv
 DK-7190 Billund

Jagt driver ændrer og gæs ud af landet

BENT JAKOBSEN

Der tales meget om jagten i Danmark. En af de ting, som ofte kommer på tale, er hvilken betydning forstyrrelse som følge af jagt har på fuglelivet i Danmark.

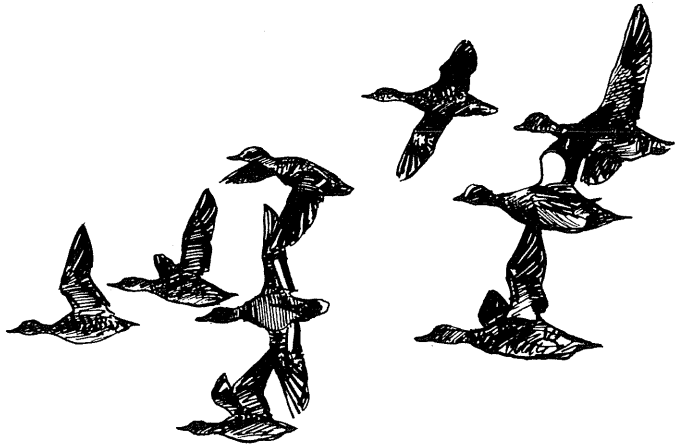
På Blåvand Fuglestation ligger et enestående materiale om fugletrækket forbi Blåvandshuk. Her er det interessant at se, hvordan svømmeandetrækket har ændret sig, efter at den ny jagtlov trådte i kraft i 1982. Her blev jagtstarten ændret fra 16. august til 1. september.

Andefugletrækket forbi Hukket for perioden 1963-71 er tidligere beskrevet (F. D. Petersen, Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 68: 25-37, 1974). Efter en pause blev de rutine-

mæssige observationer genoptaget i 1984. Det er derfor muligt at sammenligne trækket i årene 1963-71 og 1984-90.

Svømmeandetrækket ved Blåvandshuk begynder medio august og kulminerer ultimo september (Petersen l.c.). Observationerne foretages på stranden fra solopgang og tre timer frem.

I Fig. 1 ses det daglige svømmeandetræk for Blåvandshuk i perioden 1984-90. De første dage af september sker en kraftig stigning i antallet af forbitrækkende svømmeændere, hvilket uden tvivl kan kædes sammen

med jagtstarten 1/9. Dette underbygges af Fig. 2, hvor antallet af forbitrækkende svømmeænder er sammenlignet for de to perioder med forskellig jagtstart. I perioden 1963-71 sker en jævn stigning til kulminationen ultimo september - primo oktober. I perioden 1984-90 ses en kraftig stigning primo september, hvorefter antallet igen falder inden den egentlige efterårskulmination ultimo september, som ikke afviger meget fra 1963-71.

En forklaring på forskellen på de to kurver kunne være, at med jagtstart d. 16. august ankommer ænderne til Danmark efter at jagten er startet, og fortsætter så enten ud af landet eller søger ind på reservaterne, hvor der er fred og ro. Med jagtstart d. 1. september er mange ænder allerede ankommet til fourageringsområderne. Første

jagtdag sker da en kraftig forstyrrelse, som medfører at ænderne søger væk fra områderne og evt. ud af landet.

Kortnæbbet Gås *Anser brachyrhynchus* giver et andet eksempel på, at fugle kan jages ud af Danmark ved intensiv jagt. Tidligt om morgenen d. 15. oktober 1982 trak mindst 10000 Kortnæbbede Gæs mod syd over Blåvand. Fuglene ankom til de hollandske rasteplasser mellem kl. 11 og 14 samme dag (J. Madsen mundtl.). Den foregående aften havde der været intensiv jagt på gæssene ved Filsø. Bl.a. havde hunde flere gange jaget gæssene på vingerne, efter at de var gået til ro på søen. I 1987 sås igen et kæmpetræk af Kortnæbbede Gæs forbi Blåvand efter intensiv jagt ved Filsø d. 23. oktober (Blåvand 1987 dupl. rapport). Samme aften kl. 17:00-17:30 sås ved Blåvand 1020 Kortnæbbede Gæs trække mod syd, og den følgende morgen passerede ikke mindre end 18000 gæs Blåvandshuk på vej mod syd.

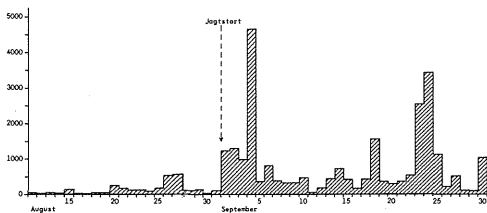

Fig. 1. Det daglige træk af svømmeænder forbi Blåvandshuk, summeret for årene 1984-90.

Daily numbers of dabbling ducks passing Blåvandshuk, 1984-90 (sum of observations from all seven years).

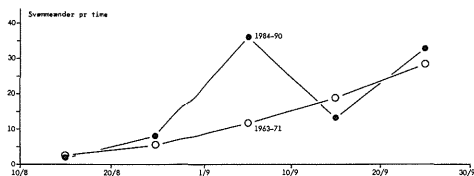

Fig. 2. Trækket af svømmeænder forbi Blåvandshuk i 10-dages perioder, hhv. 1963-71 og 1984-90.

Dabbling duck migration past Blåvandshuk (10-day periods) in 1963-71 and 1984-90, respectively.

Summary: Premature fall migration of ducks apparently caused by hunting

The autumn migration of dabbling ducks at Blåvandshuk (West Jutland) in the periods 1963-71 and 1984-90 were compared. This migration starts in mid-August and culminates in late September. In the years 1984-90, however, an additional peak not observed in 1963-71 occurred in early September. The duck hunt opened on 16 August before 1982 but was then postponed to 1 September. It is suggested that the peak in migrating ducks observed in the days immediately following the start of hunting in the 1980s is caused by hunting-associated disturbance. Prior to 1982, when hunting started before many ducks had arrived to Denmark, movements triggered by hunting would be less concentrated.

Two episodes of mass migration at Blåvandshuk of Pink-footed Geese, directly associated with heavy hunting at a staging area farther north, support the supposition that hunting-associated disturbance may lead to a premature exodus of waterfowl from Denmark.

Bent Jakobsen
Blåvand Fuglestation
6857 Blåvand

Ynglefuglene på Nordre Rønner 1976-1990

STEN ASBIRK

Nordre Rønner og havområdet omkring øerne er udpeget som særligt fuglebeskyttelsesområde i henhold til Ramsarkonventionen og EFs fuglebeskyttelsesdirektiv. Blandt andet på grund af ynglebestandene af Tejst, Ride og Skærpiber har øerne altid haft stor ornitologisk bevågenhed. Naturfredningsrådet og siden Skov- og Naturstyrelsen har igennem mange år lejet sig ind i fyrbygningerne for at kunne foretage ornitologiske undersøgelser.

I nærværende artikel redegøres for ynglefuglenes bestandsudvikling på Nordre Rønner i perioden 1976-1990. Der er tidligere redegjort for ynglefuglenes forekomst i perioden 1827-1975 (S. Asbirk, Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 70: 45-61, 1976).

Optællingsmetoden har for næsten alle arternes vedkommende været redeoptællinger, i 1976 og 1977 igennem hele ynglesæsonen fra begyndelsen af maj til begyndelsen af august, i de øvrige år ved 1-3 besøg af få dages varighed i maj, juni eller juli måned.

Resultaterne af optællingerne fremgår af Tab. 1. Antallet af ynglepar af de forskellige arter er kun anført for

1976/77 og 1989/90. Oplysninger fra de mellemliggende år kan fås ved henvendelse til forfatteren.

Bestandene har været stabile for hovedparten af arternes vedkommende. I det følgende er kun omtalt arter, hvortil der kan knyttes særlige bemærkninger.

Knopsvane

Ny art som ynglefugl på Nordre Rønner fra 1983.

Gravand

Ret vanskelig at tælle op. I det givne interval for bestanden (Tab. 1) er det mindste tal antallet af reder og det største tal antallet af par bedømt ud fra en totaloptælling af de tilstedeværende fugle. Bestanden synes at være stabil, omend noget svingende. Et tilsyneladende lavere tal efter 1978 skyldes først og fremmest ændret optællings-tidsrum. En vigende tendens kan dog muligvis være reel, idet mulighederne for at bygge rede under ilanddrevne fiskekasser er blevet færre, efter at fiskerne er gået over til at benytte fiskekasser af plastik. Plastikkasser findes kun ilanddrevet på øen i ganske ringe omfang, og de er ikke

Tab. 1. Ynglefugle (antal par) på Nordre Rønner 1976-1990, optalt af forf. *Number of breeding pairs 1976-1990 (counts by the author).*

	1976	1977	1989 ^a	1990 ^b
Knopsvane <i>Cygnus olor</i>	—	—	2	1
Gravand <i>Tadorna tadorna</i>	13-26	10-18	13-17	4-15
Gråand <i>Anas platyrhynchos</i>	5	3	3	3
Ederfugl <i>Somateria mollissima</i>	225	276	533	424
Tp. Skallesluger <i>Mergus serrator</i>	(4)	(7)	+	+
Strandskade <i>Haematopus ostralegus</i>	18	16	17	18
St. Præstekrave <i>Charadrius hiaticula</i>	6	3	3-5	3
Rødben <i>Tringa totanus</i>	5	6	3	4
Hættemåge <i>Larus ridibundus</i>	14	15	11	4
Stormmåge <i>Larus canus</i>	10	15	14	1
Sildemåge <i>Larus fuscus</i>	38	30	84	84
Sølvmåge <i>Larus argentatus</i>	370	360	737	484
Svartbag <i>Larus marinus</i>	115	114	154	208
Ride <i>Rissa tridactyla</i>	101	96	24	10
Splitterne <i>Sterna sandvicensis</i>	26	—	—	120
Fjordterne <i>Sterna hirundo</i>	11	21	34	8-15
Havterne <i>Sterna paradisaea</i>	15	19	—	4
Tejst <i>Cephus grylle</i>	140	136	92	85
Landsvale <i>Hirundo rustica</i>	—	2	—	1
Bysvale <i>Delichon urbica</i>	—	1	—	—
Skærpiber <i>Anthus spinoletta</i>	22	20-25	28	20
Hv. Vipstjert <i>Motacilla alba</i>	—	—	—	1
Solsort <i>Turdus merula</i>	4	2	—	1
Tornsanger <i>Sylvia communis</i>	—	—	—	—
Krage <i>Corvus corone</i>	—	—	2	1
Stær <i>Sturnus vulgaris</i>	6	4	3	3
Grønirisk <i>Carduelis chloris</i>	—	1	—	—

velegnede redesteder for fugle. De gamle træfiskekasser, som der blandt flere fuglearter er hård konkurrence om at benytte til redeplads, er efterhånden gået til.

Ederfugl

Bestanden er fordoblet fra 1976 til 1990. Bestandsfølgelsen følger den generelle tendens i hele landet (N.-E. Franzmann, Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 83: 62-67, 1989; J. O. Christensen (red.): Status for ynglebestande af måger og terner m.fl. i Danmark, 1988. Dansk Orn. Foren. 1990). Den hænger sandsynligvis sammen med den øgede eutrofiering af havområderne og den dermed øgede fødemængde for Ederfugle i form af flere muslinger, snegle og mindre krebsdyr.

Sildemåge

Bestanden er fordoblet, hvilket følger den generelle tendens i hele landet (Christensen l.c.).

Sølvmåge

Bestanden er næsten fordoblet i slutningen af 1980'erne. Det er bemærkelsesværdigt, idet landsbestanden er gået tilbage (Christensen l.c.). Ringmærkning har vist, at der foregår udveksling af ynglefugle mellem Nordre Rønner og Hirsholmene, hvor Sølvmågerne er gået tilbage som følge af bekæmpelse.

Svartbag

Bestanden er næsten fordoblet, hvilket følger den generelle tendens i hele landet (Christensen l.c.). Nordre Rønners bestand er en af de største i Danmark.

Ride

Bestanden blev næsten halveret i 1986 og gik nærmest i opløsning i årene derefter. I 1990 klækkedes således kun 8 unger i 4 reder, og 6 reder var uden indhold. Af ukend-

te årsager skiftede Riderne yngleplads fra taget af tilflugtshuset til vindueskarmene på fyrbygningerne i 1987, i forbindelse med den voldsomme bestandsreduktion. Også på Nidingen på den svenske Kattegatkyst er bestanden gået tilbage mellem 1980 og 1990. Forholdene for hele Kattegatbestanden må således være blevet dårligere i modsætning til forholdene ved Bulbjerg (Vesterhavet), hvor Ridebestanden øges år for år (S. Asbirk, Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 82: 133-134, 1988).

Tejst

Bestanden er gået tilbage, hvilket hænger sammen med de færre redepladsmuligheder under ilanddrevne fiskekasser (jf. bemærkningerne under Gravand). Ringmærkning har vist, at der sker udveksling af ynglefugle mellem Nordre Rønner og Hirsholmene, hvor Tejstebestanden er øget i de seneste år.

Summary: The breeding birds of Nordre Rønner islands, northern Jutland, 1976-1990

The Nordre Rønner islands are designated a special protection area for birds according to the Ramsar Convention and the EEC Bird Directive. The results of the breeding bird censuses on the islands during 1827-1975 have been described by S. Asbirk (Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 70: 45-61, 1976). In the period 1976-1990 most of the breeding bird species had stable populations (Tab. 1). Eider, Great Black-backed Gull, Lesser Black-backed Gull and Herring Gull nearly doubled their populations, while Shelduck, Kittiwake and Black Guillemot have decreased.

Sten Asbirk

Skov- og Naturstyrelsen
Slotsmarken 13
2970 Hørsholm

Northerly extension of the breeding range of the Great Northern Diver *Gavia immer* in East Greenland

C. R. L. FRIEND

The breeding range of the Great Northern Diver *Gavia immer* in East Greenland is shown by Cramp & Simmons (1979) to reach Jameson Land (c. 72°N). A summary of the records of breeding reports in these regions and the present status of the Great Northern Diver in East Greenland is given by Meltofte et al. (1981). North of these areas there are only scattered observational reports of the bird, the most northerly records being from Hvalrosodden, on the south coast of Germania Land (Manniche 1910), and in Peary Land (Meltofte 1976). No records of the bird having bred in these northerly areas have been made.

During the summer of 1989 a breeding pair of Great Northern Divers was encountered on Edvard Ø (76°36'N, 21°22'W) in Dove Bugt (Fig. 1). They were observed between the 10th and 15th July, by which time at least one chick, which was heard calling to the parents, had hatched. The nest was located on a rocky islet in the middle of a lake but could not be directly observed. At no time during the observation period was the young bird seen to leave the nest. However, because there was still a considerable quantity of ice on the lake this may not have been surprising. Whether the young bird was successfully raised was not known.

Later, between August 21st and 25th of the same year, a pair of adult Great Northern Divers was observed on a lake at the head of Kavalerfjord in the northwestern portion of Lindhard Ø (Fig. 1) at 76°34'N, 22°16'W (A. K. Higgins pers. comm. 1989). These two records of Great Northern Diver in the Dove Bugt region were noted in the observation reports of Boertmann et al. (1990).

In 1990 the Lindhard Ø locality was again visited between the 14th and 18th of July. Two Great Northern Divers were present on the lake and found to be a breeding pair. The unscreened nest was located on the day of arrival at the site. It was situated surprisingly close to the shore, being only a matter of 3–4 m out into the lake on a small, low islet with an earth cap. It was easily accessible across some stones and could be directly observed (Fig. 2). During the observation period both male and female birds were seen to take part in the incubation of the eggs. However, on the basis that during the observation period the male was frequently seen swimming some distance off of the nest it seemed that the female took most of the sitting duties. The locality could not be visited later in the season to establish the success or otherwise of the two eggs in the nest. The state of the top of the islet suggested that it had been used as a nesting site previously.

During the observation period there were indications that other adult birds were in the vicinity. On two occasions, when the resident pair were together on the water, they were overflown by another adult bird making the

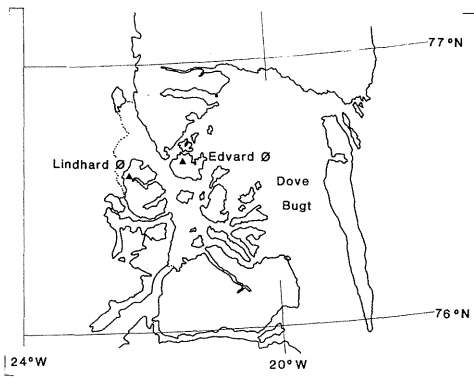

Fig. 1. Sketchmap of Dove Bugt showing the positions of the two recorded Great Northern Diver nest sites on Edvard Ø and Lindhard Ø.

Dove Bugt i Østgrønland, med angivelse af de to fundne ynglepladser for Islom (trekanter).

usual flight call. This flight call was immediately answered by both the resident birds making their normal wailing call which is regarded as a typical territorial display (Cramp & Simmons 1977). On another occasion late in the evening, again when the two resident birds were both swimming on the lake, they were joined by a third adult bird. Apart from the initial wailing in answer to the flight call the three birds were observed on the lake apparently with no hostility being displayed by the resident pair.

Unfortunately it was not possible during the course of the 1990 season to visit Edvard Ø to establish whether the nest site lake used in 1989 was again occupied. Whether the third adult bird observed on Lindhard Ø belonged to another breeding pair in the region could, therefore, not be established.

Conclusion

Two nesting sites of *Gavia immer* have been located in the vicinity of 76°30'N in the Dove Bugt region of North-east Greenland and thus represent the furthest north that this species has been recorded breeding. The two nesting sites, one of which was probably occupied in successive years, have successfully hatched at least one chick. However, it remains to be established whether young are successfully fledged.

Because of the numbers of paired birds recorded in the study by Meltofte et al. (1981) they concluded that breeding did take place in the vicinity of Hochstetter Forland (75°10'N). On the basis of this evidence and the new

records of nests further north, breeding appears to be a regular occurrence north of the previously accepted limits.

The Geological Survey of Greenland is thanked for the invitation to participate on their 1989 and 1990 expeditions to Northeast Greenland, during which time these observations were made. Dr A. K. Higgins is thanked for his comments on the manuscript.

Resumé: Ynglefund af Islom i det nordlige Østgrønland

To ynglepar af Islom blev fundet i Dove Bugt (ca 76°30'N) i 1989 og 1990. Det er betydeligt længere mod nord end tidligere ynglefund i Østgrønland. Uden egentligt bevis er det dog tidligere sandsynliggjort, at Islommen yngler på Hochstetter Forland, ca 150 km syd for Dove Bugt (Meltofte et al. 1981).

References

- Boertmann, D., M. Forchhammer & H. Meltofte 1990: Biologisk-arkæologisk kortlægning af Grønlands østkyst mellem 75°N og 79°30'N. Del 2: Optællinger af fugle og pattedyr mellem Bessel Fjord (76°N) og Zachariae Isstrøm (78°30'N). – Grønlands Hjemmestyre, Miljø- og Naturforvaltning, Tekniske rapport nr 10.
- Cramp, S. & K. E. L. Simmons: The birds of the Western Palearctic. Vol. 1. – Oxford University Press.
- Manniche, A. L. V. 1910: The terrestrial mammals and birds of North-East Greenland. Biological Observations. – Meddr Grønland 45(1).
- Meltofte, H. 1976: Ornithological observations in Southern Peary Land, North Greenland, 1973. – Meddr Grønland 205(1).

Fig. 2. Nest of *Gavia immer* with two eggs, discovered during the summer of 1990 in a lake on northwestern Lindhard Ø (see Fig. 1).

Rede af Islom, fundet på Lindhard Ø i 1990.

- Meltofte, H., M. Elander & C. Hjort 1981: Ornithological observations in Northeast Greenland between 74°30' and 76°00' N. lat., 1976. – Meddr Grønland, Biosci. 3.
- Salomonsen, F. 1981: Fugle. Pp. 159-361 in: Salomonsen, F. (ed.): Grønlands Fauna. – Gyldendal, Copenhagen.

C. R. L. Friend
Dpt of Geology, Oxford Polytechnic,
Headington, Oxford OX3 0BP, U.K.

Fugleobservationer fra Île de France, Nordøstgrønland, 1988 og 1989

RASMUS BOMANN ANDERSEN og THOMAS BJØRNEBOE BERG

Île de France er en ca 10 × 30 km stor ø ude i drivisen 100 km nord for Danmarkshavn i Nordøstgrønland. Afstanden til fastlandet er ca 20 km. Øen er på midten dækket af en iskappe og har en 0-2 km bred isfri landzone langs kysten.

I forbindelse med Eigil Knuths arkæologiske Île de France Ekspeditioner 18. juli - 14. august 1988 og 4. juli - 18. august 1989 indsamlede vi data om fuglefaunaen omkring øens sydvestlige kap. TBB deltog i 1988 og RBA i 1989. Begge år havde ekspeditionen permanent lejrlads på Kap Saint Jacques (77°36'N, 18°12'W) beliggende på sydvestspidsen af øen. Ca 2 km nord for kappet findes et afstrømningsområde for indlandets iskappe med en rig vegetation af især fjeldvalmue *Papaver radicum* og et spredt dække af pil *Salix* sp. Ca 2 km

øst for kappet findes 30 m.o.h. et kærrområde, der modtager smeltevand fra fjeldskrånningens snefaner. Udenfor de nævnte fugtige områder er vegetationen sparsom og dækningsgraden meget ringe. Af tidligere oplysninger fra området foreligger stort set kun en observation af godt 50 Ederfugle i åbentvandområdet 11. maj 1970 (H. Meltofte, Meddr Grønland 191(9), 1975).

I 1988 var vejret overvejende fugtigt med temperaturer på 0-5°C. De første tre uger var præget af tåge og havgus. Der var langt mellem solskinsdagene, der først for alvor indfandt sig den sidste uge. I første halvdel af juli 1989 var vejret overvejende varmt med indtil 13°C. Resten af perioden lå temperaturen omkring 0°C, ofte med fugtigt vejr og blæst.

I 1988 blev observationerne foretaget i pauserne under

gravearbejdet. Der blev ikke på noget tidspunkt foretaget systematiske observationer. I 1989 taltes alle fugle hver morgen omkring kappet så langt sigtbarheden tillod. Derudover noteredes observationer dagen igennem. I modsætning til 1988 foretoges næsten daglige ture til kæret samt flere ture udenfor kappet. Der blev observeret ynglende polarræv *Alopex lagopus* i 1988, mens ingen ræve blev set i 1989. Halsbåndlemming *Dicrostonyx torquatus* sås en enkelt gang i 1988. To lemmingboer blev lokaliseret på kappet. Der blev ikke iagttaget lemming i 89, men bo blev set. Isbjørn *Ursus maritimus* sås jævnligt.

Mallemuk *Fulmarus glacialis*

1988: Daglige observationer af op til 8 individer.
1989: Dagligt set fouragerende og rastende i og ved revner i isen i antal op til 19 individer. Efter en stiv kuling 2. august taltes den følgende dag 112 Mallemukker ved en nydannet revne. Antallet aftog jævnt de næste dage.

Lysbuget Knortegås *Branta bernicla hrota*

1989: 3. august sås en flok på 16 (15 ad. + 1 juv.). Fuglene kom trækkende i sydvestlig retning langs øens sydlige kyst. Der blev intetsteds i de besøgte områder fundet spor af rastende eller fældende gæs. Eneste kendte yngleplads i Nordøstgrønland er Kilen ca 400 km mod nord (Hjort et al., Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 81: 121-128, 1987).

Fjeldrype *Lagopus mutus*

1988: 3. august sås en enlig høne nær lejren.
1989: Iagttaget jævnligt gennem perioden 7. juli til 3. august. En juv. blev set 21. juli. 3. august fandtes en hun rugende på 8 æg, og den 9. august var æggene klækket. Mindst 3 kuld blev udruget ved kappet dette år.

Stor Præstekrave *Charadrius hiaticula*

1988: Set 6 dage ult. juli med op til 3 ad. Den 19. juli klækkedes et kuld på 4 æg.
1989: Arten blev ikke konstateret ynglende dette år, men sås ialt 11 dage frem til 9. august.

Sandløber *Calidris alba*

1988: Iagttaget 8 dage pri. august med op til 3 individer.
1989: Iagttaget næsten dagligt i hele perioden og blev fundet ynglende ved kæret, hvor 4 pull. fandtes 17. juli. 31. juli sås 2 adulte og 5 næsten flyvedygtige pull. i kæret. I dagene 6. juli - 3. august iagttoges desuden 3-5 ikke ynglende adulte fugle i kærområdet. Fra 6. til 13. august noteredes 41 trækkende eller rastende fugle. Sandløberen var langt den almindeligste vadefugl i 1989 og den eneste, der blev fundet ynglende det år.

Storkjove *Stercorarius skua*

1988: Oprådte med 1-2 individer ad gangen gennem hele perioden, som regel kommende nordfra.
1989: Første set 11. juli, herefter næsten dagligt frem til 11. august med op til 8 fugle.

Nærmeste ynglepladser er Island og Svalbard.

Gråmåge *Larus hyperboreus*

1988: Oprådte med jævne mellemrum et par dage ad gangen hele perioden. Den 10. august sås en flok på 50-60 fugle trækkende mod syd.
1989: Set næsten dagligt. Ult. juli - pri. august passerede sydtrækket. 29. juli sås første juv.: 6 1K og 36 2K+ trak mod syd.

Ismåge *Pagophila eburnea*

1988-1989: Daglige observationer af max. 18-20 fugle. 29. juli - 2. august 1989 trak 14 mod syd.

Øvrige observationer

Udover de nævnte arter sås følgende: 5. juli 1989 trak 13 Kortnæbbede Gæs *Anser brachyrhynchus* mod nord i lav højde over Kap Saint Jacques. Ederfugl *Somateria mollissima* blev set begge år i juli. Islandsk Ryle *Calidris canutus* blev set jævnligt i 1989, første trækkende fugl 19. juli. Ialt 12 Stenvendere *Arenaria interpres* blev set på træk i perioden 9. - 16. august 1989. To Mellemkjover *Stercorarius pomarinus* blev set 13. august 1988. Lille Kjove *Stercorarius longicaudus* oprådte regelmæssigt med max. 17 ult. juli 1988, og med max. 5 med. juli 1989. En Sabinemåge *Larus sabini* sås 30. juli 1989. Havterne *Sterna paradisaea* oprådte 7-8 dage begge år fra med. juli til med. august, med max. 4 individer sammen. Sne-spurv *Plectrophenax nivalis* sås kun i juli 1989.

Eigil Knuth takkes for en spændende ekspedition og en rig oplevelse samt stor interesse for vores biologiske arbejde. Alle deltagere (1988: Eigil Knuth, Johan David- sen og Jens Fog Jensen; 1989: Eigil Knuth, Tim Grønne- gaard og Mogens Morgen) takkes for godt kammeratskab og supplerende oplysninger.

Summary: Bird observations from Île de France, Northeast Greenland, 1988 and 1989

Birds were recorded by the authors during Eigil Knuth's archaeological expeditions to the 10x30 km island of Île de France in the summers of 1988 (TBB) and 1989 (RBA). In both years the campsite was at Kap Saint Jacques (77°36'N, 18°12'W), the SW cape of the island, and all observations were made at the cape and its close surroundings.

Fulmars, Glaucous Gulls, and Ivory Gulls were seen daily. Regularly occurring were also Great Skua (in 1989 with up to 8 in one day) and Long-tailed Skua, whereas Eider and Arctic Tern were more scarce visitors. Small numbers of Ringed Plovers, Sanderlings, Knots, and Turnstones occurred as migrants; the two former species even bred in the area, as did Ptarmigan. Single observations were made of Pink-footed Goose (13 flying N on 5 July 1989), Brent Goose (16 flying W on 3 August 1989), Pomarine Skua and Sabine's Gull. Snow Bunting occurred infrequently and was only seen in 1989.

Rasmus Bomann Andersen	Thomas Bjørneboe Berg
Jagtvej 120 vær. 504	Ydunsgade 10, 3. th
2200 København N	2200 København N

Færøske Ravne *Corvus corax* angriber Mallemukker *Fulmarus glacialis* i luften

JENS-KJELD JENSEN

Ravnen er meget alsidig i fødevalget, og tager affald, ådsler og smådyr som lejligheden byder sig. Den kan også angribe større dyr, i hvert fald anlages den ofte for at dræbe lam selv om pålidelige beretninger er sjældne. Nogen specialiseret jæger er den imidlertid ikke. Og dog – for på Færøerne er Ravnene flere steder begyndt at dræbe og æde voksne Mallemukker, som angribes i flugten.

Allerede i 1960'erne og 70'erne så Niels Jacob Absalonsen ved et par lejligheder en Ravn jage Mallemukker ved Dølum, Vidoy. Ved hele tiden at flyve lige foran Mallemukken tvang den den efterhånden nedad, så den til sidst måtte "nødløse" på jorden, hvorefter Ravnene hurtigt gjorde det af med den. – I foråret 1991 blev der fundet en del renpillede Mallemuk-skeletter på den nordlige del af Vidoy, så det ser ud til, at der nu igen er Mallemuk-jægere blandt Ravnene på øen.

I begyndelsen af 1989 begyndte op til tre Ravne sammen at jage Mallemukker på Eysturoy (Skálabotni, Funningsbotni). Her har man i flere tilfælde set, hvordan 1-3 (oftest 2) Ravne med hug og slag har angrebet Mallemukker højt oppe i luften, og evt. har bidt sig fast i ryggen eller halsen på dem. Den oftest hårdt sårede Mallemuk er på denne måde blevet tvunget ned på jorden og dræbt (Michael Pattinson, Johan M. Mac Donald). Undertiden har Mallemukken prøvet at forsvare sig ved at "spytte" olie efter Ravnene, men disse har holdt sig på tilpas afstand indtil Mallemukken var "tømt".

I efteråret 1989 begyndte to Ravne at jage Mallemukker i Gásadali på Vágoy. Der er fundet flere renpillede Mallemuk-skeletter, og to gange er jagten iagttaget (Hjalgrím Petersen). Første gang sås 2 Ravne langsomt tvinge en Mallemuk ned omtrent som det foregik på Vidoy, mens fuglene fløj frem og tilbage tværs over den ca 1 km brede dal. Mallemukken gjorde tilsyneladende intet forsøg på at flyve ud af dalen til havet. Anden gang søgte den forfulgte Mallemuk mod havet og blev da angrebet i luften efter samme mønster som beskrevet fra Eysturoy.

Ravnens jagtmetode udnytter således, at byttet (Mallemukken) har ringe manøvreedygtighed i luften og er

temmelig hjælpeløs på land. Teknikken er desuden betinget af, at Mallemukken flyver langt ind over land, dvs. den er kun mulig i visse dale. I Gásadali er Mallemukkerne begyndt at ændre adfærd og går på vingerne, når der er Ravne i dalen.

At Ravne på den måde jager Mallemukker er ikke tidligere kendt, selv om de to arter har levet sammen på Færøerne siden tidligt i 1800-tallet, hvor Mallemukken koloniserede øerne. James Fisher (The Fulmar, Collins, London 1952) nævner heller ikke Ravnene blandt de få kendte prædatorer på voksne Mallemukker. At beskrivelserne stammer fra tre så vidt adskilte områder tyder endvidere på, at de pågældende Ravne har "fundet på" at jage Mallemukker uafhængigt af hinanden, omend det ikke vides hvor langt de færøske Ravne strejfer omkring. Ravnebestanden (150-350 par iflg. D. Bloch & S. Sørensen, Yvirilit yvir Føroya fuglar, Føroya Skúlabókgagnur, Tórshavn 1984) er vokset gennem mange år, fordi Ravnene har nydt godt af de store åbne lossepladser rundt om på øerne. Disse er alle blevet lukket inden for de sidste par år, hvilket kan have ført til fødeknappe for Ravnene. I så fald kunne Ravnenes Mallemuk-jagt hænge sammen med lukningen af lossepladserne. Imod dette taler imidlertid, at to af de tre steder (Vidoy, Gásadal), hvor de Mallemuk-jagende Ravne er begyndt at optræde, ligger fjernt fra de større byer og deres lossepladser.

Summary: Ravens attack Fulmars in the air

Ravens, hunting in pairs or – less frequently – alone or in groups of three, have been observed habitually to attack Fulmars in the air in three different valleys in the Faeroes. In successful hunts the victim was forced to land and thereafter killed and eaten. The first observations are from early in 1989, but at one of the three localities, on Vidoy, similar cases were noted about 20 years ago.

Jens-Kjeld Jensen
FR-270 Nólsoy
Færøerne